

הנה ביארו חז"ל בזה המאמר שיהושע כתב ספרו, ושמואל כתב ספר שופטים וספרו ורות, וירמיהו כתב ספר מלכים. והקשו שם: יהושע כתב ספרו? והא כתיב "וימת יהושע" - דאסקיה אלעזר. והא כתיב "ואלעזר בן אהרון מת"? - דאסקיה פינחס וזקנים וכו'.

וכאשר עיינתי בפסוקים ראיתי הדעת הזו שיהושע כתב ספרו רחוק מאוד, לא בעבור מה שנאמר בסופו "וימת יהושע" (שהוא לבד הספק אשר התעוררו אליו בגמרא) כי אם בעבור הכתובים שיעידון יגידון שלא כתבם יהושע. אמר בהקמת האבנים בתוך הירדן "ויהיו שם עד היום הזה"... ואם יהושע כתב כל זה, איך יאמר בהם עד היום הזה? והנה הכתיבה היתה סמוכה לעשיית הדברים ההמה, וכח מאמר "עד היום הזה" יורה בהכרח שנכתב זמן רב אחרי שקרו הדברים. עוד תמצא בנחלת בני דן שאמר שם "ויצא גבול דן מהם ויעלו בני דן וילחמו בלשם", וידוע שזה היה בימי פסל מיכה באחרית השופטים, וזו טענה מכרעת שלא נכתב המאמר הזה כי אם שנים רבות אחרי מות יהושע, והוא המוכיח שלא כתב יהושע את ספרו.

וכן יורו הכתובים ששמואל לא כתב ספרו בזה הדרך עצמו כי שם בעניין הארון בארץ פלשתים שהיה בימיו נאמר "על כן לא ידרכו כהני דגון וכל הבאים בית דגון על מפתן דגון באשדוד עד היום הזה"... ועוד תמצא כאשר בא שאול אליו לשאול על דבר האתונות נאמר שם "לפנים בישראל כה אמר האיש בלכתו לדרוש א-לוקים נלכו ונלכה עד הרואה כי לנביא היום יקרא לפנים הרואה" וזה הפסוק מורה בהכרח שלא כתבו שמואל, כי שאול בימיו היה ואיך יאמר עליו לפנים בישראל כי לנביא היום יקרא הרואה? אבל יורה זה בחיוב מבואר שנכתב זמן רב אחרי מות שמואל ששינו המנהגים... ובדוד אמר גם כן "ויתן לו אכיש ביום ההוא צת צקלג לכן היתה צקלג למלכי יהודה עד היום הזה", והנה בימי שמואל לא היו מלכים על יהודה לבד... הנה כל מה שאמרתי יורה ששמואל גם כן לא כתב ספרו.

ומפני זה כולו חשבתי אני שיהושע לא כתב ספרו, אבל שמואל הנביא כתבו וכתב גם כן ספר שופטים, ולזה לא תמצא שנאמר ביהושע שכתבו, כמו שהעידה התורה על משה רבנו עליו השלום באומרים "ויכתוב משה את התורה הזאת" ואמר "ויהי ככלות משה לכתוב את דברי התורה הזאת על ספר עד תומם" והנה הכתוב סיפר בסוף ספר יהושע שכתב את כל הדברים אשר דיבר לעם, ואם היה שהוא כתב ספרו איך לא העידו הכתוב גם כן, אבל הוא כמו שזכרתי שמה שכתב יהושע העיד עליו הכתוב, ומה שלא כתב לא העידו הכתוב, ולהיות ספר יהושע נכתב על ידי שמואל, לכן אמר כדברים ההם אשר זכרתי "עד היום הזה", וזכר כבישת לשם על ידי בני דן, לפי שכבר עבר הכתוב בזמן כתיבת הספר. ואמנם מה שאמר שם בפסל מיכה "עד יום גלות הארץ" אין פירושו על גלות ישראל הכללי, כי אם על גלות הארון אשר לקחו פלשתים במלחמה שהיה בימי שמואל, כמו שאפרש במקומו.

ואל תתמה על אשר נטיתי מדעת חז"ל בזה, כי גם בגמרא לא הסכימו בדברים האלה, וחלקו שם אם משה כתב ספר איוב ואם כתב יהושע שמונה פסוקים מהתורה. ואחרי שחז"ל עצמם ספקו בקצת המאמר אינו מהבטל שגם אני אבחר בקצתו דרך היותר ישר ונאות כפי טבע הפסוקים ויושרם.

ואמנם ספר שמואל מי כתבו? הנה מלבד מה שכתבו בו חז"ל (כמו שאמרתי) הנה בדברי הימים נאמר במיתת דוד (דהי"א כט כט) ודברי דוד המלך הראשונים והאחרונים הנם כתובים על דברי שמואל הרואה ועל דברי נתן הנביא ועל דברי גד החוזה וגו' וזה יורה ששמואל כתב ספרו והשלימו נתן וגד כדבריהם ז"ל. ואפלא מחכמינו איך לא הביאו הפסוק הזה לחיזוק דעתם. והנכון אצלי בדבר הזה הוא ששמואל כתב הדברים שקרו בימיו ונתן הנביא כתב גם כן בפני עצמו, וגד החוזה כתב גם כן בפני עצמו כל אחד מהם כל מה שקרה בימיו, ושהכתובים האלה ירמיהו הנביא קבצם וחברם יחד וסדר הספר כולו על פיהם, שאם לא כן מי קיבץ המאמרים ההם בהיותם מפועלים מתחלפים, שהכתוב לא אמר שכתבו הנביאים ההם דבריהם זה אחר זה, כי אם שכל אחד כתב ספר בפני עצמו. וידמה שירמיהו כאשר רצה לכתוב ספר מלכים הכין ספר שמואל הקודם אליו, והוא קיבץ מאמרי הנביאים הנזכרים בספר, ואין ספק שהוסיף בו דברים לביאור המאמרים כפי מה שראה, וזהו אומרו "עד היום הזה" והוא היה מה שכתב לפנים בישראל וגו'. ואם תרצה לומר שיהושע כתב ספרו להסכים עם דברי חז"ל אמור מעתה שירמיהו גם כן או שמואל קיבץ המאמרים ההם ותקנם על ספר, והוא אשר הוסיף עליהם כיד א-לוקיו הטובה כמו שאומר בספר שמואל.